

Az integráció nyelvi kihívásai

Az euroszövegek nyelvformáló szerepe

Ajtay-Horváth Magda

1. Az euroszövegek olyan kultúrák fölötti (szuprakulturális) hibrid szöveg-típusok, amelyeket a multikulturális kommunikáció hívott életre, s amelyek különböző kultúrákban autentikus szövegek szerepét töltik be. Mint ilyenek tartalmukat tekintve általában jogi, adminisztrációs, diplomáciai szövegek. Az autenticitás feltétele az azonos pragmatikai funkció betöltése több kultúrában, azaz a különböző nyelvű és állampolgárságú emberek tudatában azonos tudattartalmakra és azonos jelentésekre való utalás. E funkció csak akkor működik hatékonyan, ha a különböző nyelvű és kultúrájú olvasók és értelmezők azonos háttértudással rendelkeznek. Ebből következik, hogy a jogharmonizáció nyelvi harmonizációt is jelent, és megfordítva.

A különböző nyelveken megfogalmazott párhuzamos szövegekben alkalmazott jogi terminusok, kifejezések és szerkezetek körültekintő nyelvi döntések eredményei, amelyek a politikai és nyelvi konszenzus létrejötte után kötelező érvényűek, és következetesen használandók az azonos kontextusokban. Felvetődik tehát a kérdés, hogy a politikai, adminisztrációs uniformizálás módosítja-e, gazdagítja avagy szegényíti a nemzeti nyelveket? Hogyan hat a nagy európai nyelvekre és hogyan a kis nyelvekre?

Dolgozatom harmadik részében ezt a hatást az angol és magyar nyelv szemszögéből próbálom megvizsgálni a *Visegrádi jegyzőkönyv. A magyar rádiós és televíziós újságírók önként vállalható etikai kódexe* magyar és angol változatának szövegösszevetésével, kiemelve és értékelve a hasonló illetve különböző megfogalmazások és szóhasználatok mögött rejlő jelentésbeli különbségeket.

2. Bármely nyelv irányából közelítünk az euroszövegekhez, fontos figyelembe vennünk azt a tényt, hogy a megszővegezések gyakran olyan nyelven történnek, amely egyetlen félnek sem anyanyelve, azaz a szöveg megfogalmazójának aktuálisan használt nyelve és kulturális identitása különbözik. Európa legtöbb országában azonban a nemzeti és kulturális identitás elválaszthatatlan a nyelvi identitástól, azaz a nemzeti identitásnak a nyelvi identitás szerves része. Ez a tény az angol nyelv világstátusára és európai státusára is hatással van. A XX. század közepétől egyre csökken az angolt anyanyelvként azaz első nyelvként beszélők száma, ezzel párhuzamosan viszont nő azok száma, akik nem anyanyelvként, hanem második nyelvként beszélnek a nyelvet. Egy 2001 októberében kiadott hivatalos angol közlemény szerint napjainkban az angolt második nyelvként beszélők száma meghaladja az angol anyanyelvűekét, ami az angol globális jellegét erősíti. Az angol tanulása és használata tehát legtöbb esetben nem vezet

identitáscseréhez és az angolszász kultúrához való asszimilálódáshoz, amiből az is következik, hogy az angol nyelv egyre nagyobb mértékben szakad el az angolszász kultúrától, és egy multikulturális, földrajzilag szétszórt beszélőközösség nyelveként fejlődik tovább. Demográfiai tendenciákat figyelembe véve az angolt második nyelveként beszélők társadalma a jövőben robbanásszerűen növekedni fog (Graddol 2001: 48). Hasonló jelenséggel találkozunk Európában is, ahol, az *Eurobarométer* felmérései szerint, jelentősen nő az angolt második nyelveként beszélők száma. Noha az Európai Unió nyelvpolitikája a többnyelvűséget támogatja, s nem szán kitüntetett szerepet egyetlen nyelvnek sem, a gyakorlatban mégis bizonyos nyelvek népszerűsége, elsősorban az angolé vitathatatlan, míg a kisebb és gazdaságilag gyengébb tagállamok jogosan félthetik nyelvüket, főképpen a nyilvános szféra, a politika és az adminisztráció területén. Az angol, mint *lingua franca* pozíciójának erősödése kétféle magatartást válthat ki az EU más anyanyelvű közösségeiben. Egyes országok az angolnak engednek térhódítást a nemzeti politikai-adminisztrációs porondon (így van ez Dániában, Svédországban) (Phillipson, 2001: 13), más országokban pedig, s Magyarország is ezek közé tartozik, az adminisztrációs nyelv megújításával, új fogalmakkal történő gazdagításával a szaknyelv eurokompatibilissé formálása történik. A folyamat az angol nyelv státusában is változást jelent, amelyet House *Az állam nélküli angol nyelv, melyet Európa üdvözöl* című cikkében így jellemez:

Nem szükséges a helyi, nemzeti nyelvek és az angol, mint vezető szerepre törő agresszor nyelv viszonyát ellentétként értelmezni, hiszen mindkét nyelv funkcionálisan különböző szerepet tölt be. Az angol, mint európai *lingua franca* nem akadályozza a nyelvi sokszínűséget, inkább összeköt, mintsem szétválaszt, annál az egyszerű oknál fogva, hogy minden európai birtokolhatja, de nem úgy, mint kulturális szimbólumot, hanem egyszerűen úgy, mint a könnyebb megértés eszközt (House 2001: 54).

A nyelv és kultúra ilyen szétválása az angol nyelv fejlődése szempontjából az euroangol variánsokat eredményezi, amelyek az angol nyelv európai dialektusaiként foghatók fel. Egyre jobban valószínűsíthető, hogy Európában az egyes nemzetek a speciális angol nyelvhasználatukon keresztül is hangsúlyozni fogják majd nemzeti hovatartozásukat, s a politikában és adminisztrációban jártas fordító már az angol nyelv használatából meg fogja tudni állapítani, hogy a szöveget milyen anyanyelvűek hozták létre. A különböző nemzeti nyelvek és az angol kölcsönösen hatnak egymásra, és nemcsak a nemzeti nyelvek gazdagodnak anglicizmusokkal, de módosulni fog az angol is.

3. A *Visegrádi jegyzőkönyv* magyar és angol változatának összevetése jó példának bizonyul néhány hibrid szövegforma jellegzetességeinek kiemelésére magyar és angol vonatkozásban. A dokumentum kimeríti Anna Trosborg hibrid szövegtípusra vonatkozó meghatározását, mely szerint:

A hibrid szövegtípus több kultúra kompromisszumának terméke. Bizonyos esetekben a nyelvi kapcsolat két kultúra között kölcsönös, amely együttesen létrehozott fordításokat eredményez. Ilyenkor A kultúra és B

kultúra (vagy több kultúra is) egymással kapcsolatba kerül az egyre nagyobb fontosságú nemzetközi folyamatok következtében (Trosborg 1997: 145).

A *Visegrádi jegyzőkönyv* magyar és angol politikusok, újságírók és médiaszakemberek 2000-ben tartott fórumának gondolatait foglalja össze, mely nem rendelkezik ugyan törvényerővel, de gyűjteménye azoknak a szabályoknak, amelyek egy önként vállalt etikai kódex alapjait képezhetik. A fórum vitatémáit a *BBC Irányelvekben* tárgyalt kérdésekből kiindulva választották a következő nyolc főtéma szerint: szerkesztői függetlenség, pártatlanság és összeférhetetlenség, pontosság, kiegyensúlyozott hírközlés, ízlés és erkölcsi normák, adatvédelem és a magánélet sérthetlensége, etnikai és más kisebbségek a médiában, erőszak a hírműsorokban. Valamennyi témának külön fejezetet szenteltek. A vitafórum angol és magyar nyelven folyt, a vita magyar résztvevői angol nyelven értő és beszélő médiaszakemberek voltak, tehát az angolokkal hasonló szakmai háttérismerettel rendelkeztek, így tehát az álláspontokat feltehetően közösen is szövegezték meg magyarul és angolul. Minden alapunk megvan tehát ahhoz, hogy a két szöveget párhuzamos, hibrid szöveggént kezeljük, és nem úgy, mint forrásszöveget és fordítást.

3.1 Az angol és magyar nyelvű szövegek összevetésekor nem az átváltási műveletek érdekeltek, hanem azok a jelentésárnyalatok, amelyek különbözőek voltak a két szövegben. Ha a szövegeket a funkció irányából közelítjük meg, akkor azt kell megvizsgáljunk, hogy léteznek-e mindkét nyelvben azok a nyelvi eszközök, amelyekkel ugyanazok a tudattartalmak lefedhetők, illetve, hogy a két nyelvben használt nyelvi eszközök ugyanazt a tudattartalmat fedik-e le. Amennyiben a nyelvi eszköz – tudattartalom viszony a két nyelvben nem esik egybe, akkor a két szöveg nem tölthet be azonos pragmatikai funkciót a két közösségben. A humán tudományokban általában, de a jogi szövegekben különösképpen hangsúlyos szerepet kapnak a fogalmak, amelyek hosszú történelmi fejlődés eredményeképpen kristályosodnak ki, s sokszor nem is érthetők meg történelmi fejlődésük nélkül. A politikai jellegű viták mindig fogalom meghatározással kezdődnek az egynyelvű jogalkotásban is, s ez még inkább így van a több nyelven történő jogharmonizációs tárgyalásokon. Minderről Robertson így ír: „a politika művészet, és a politika stúdiuma elsősorban a szó jelentéséről és jelentésárnyalatairól szól” (Robertson 1988: viii). A vizsgált dokumentumban számos helyen érzékelhetjük a jelentés körüláncolásának, megragadásának nehézségeit, a kétségbeesett törekvést a minél egyértelműbb megfogalmazásokra. Íme egy példa:

Angol szöveg: The BBC states that “due” impartiality lies at the heart of the BBC. It is a core value and no area of programming is exempt from it. It requires programme makers to show open-mindedness, fairness and respect for the truth’.

Here, the crucial word is “due”. “Due impartiality” means impartiality which is adequate or appropriate to the nature of the subject and the type of programme.

Magyar szovag: A BBC leszogezi, hogy kello partatlansagnak kell a BBC kozepontjaban lennie. Ez alapertek, és ez alol egyetlen musorkeszıtoi terulet sem mentesul. A partatlansag a musorkeszıtoitol megkoveteli a nyitottsagot, korrektseget és az igazsag tiszteletet.

A döntő szó itt a „kellő”. A „kellő” pártatlanság olyan pártatlanságot jelent, amely megfelel a téma természetének és a program típusának (12).

3.2. A magyar szövegrészletben szinte biztosra vehető, hogy a *musorkeszıtoi terület* az angol *area of programming* hatására létrehozott szókapcsolat, amely gazdagodásnak könyvelhető el a magyar medianyelvben. Jelentestartalmat tekintve sokkal általánosabb és távolságtartóbb, mint például a *musorkeszıtoi területe*, amely szerkezetben a szubjektum szerepe kap hangsúlyt. A *musorkeszıtoi terület* a bemutatott témák jellegére irányítja a figyelmet és nem a műsor létrehozójának a személyére.

Az angol szövegben a *fair, fairness* szavak kulcsszavak, több kontextusban felbukkannak s következetesen mindig e két alakban, noha az angolban is számos szinonimajuk van, mint például a *just, unbiased, impartial, objective, unprejudiced*, és az *honest*. A magyar szöveg viszont a szinonimák széles skalajat használja, így például a *korrektséget* (12, 38. lap), *méltányosság* (17. lap), *tisztességet* (12, 17. lap) vagy az *igazságosság* főneveket. Kétségtelen, hogy ezáltal a magyar szöveg gazdagabb, mint az angol, az azonban kérdés, hogy egy jogi-politikai-etikai jellegű irásban a színes stílus fontosabb-e, vagy a szoismetlessel nyomatékosított egyértelműséget? Az angol szakszovegeknek a fentebbihez hasonló ismétlés jóval inkább sajátja, mint a hasonló szovegtipusba tartozó magyar szövegeknek. A magyar szövegben a szinonimák, úgy tűnik, esetlegesen váltják egymást, tehát nem alakult ki az egy bizonyos szinonima egy bizonyos kontextushoz való kötődése. Valosınusıthato, hogy jogrendszerünk és közéleti megnyilvanulasaink finomodása a nyelvet is a fegyelmezettebb, egyértelműbb, a jelentesarnyalatokat kizáró megfogalmazások irányába fogja alakítani. Ez nem feltetlenul eredményez egyhangúbb stílust, hanem inkább a szinonimák jelenteshasadasahoz vezet, amely rogzıtı a szinonima-variáns és a hozzá társítható kontextus kapcsolatát.

A változatosságra törekszik a magyar szöveg akkor is, amikor idegen szavakat és azok magyar megfelelőit egyarant használja. Ez a kovetkezetlenseget előnyére válik a magyar euro-bürokrata nyelvnek, hiszen nem engedi kiveszni a magyar megfelelőt, de ugyanakkor befogadói gesztust tesz a nemzetkozı szövegek kulcsfogalmai felé. Ha bármely variánst kizárólag alkalmaznák fordítóink, az óhatatlanul a másik variáns elhalvanyulasahoz, ritkulasahoz majd kiveszesehez vezetne, s mondjuk meg osztinten, a magyar megfelelő lenne a fenyegetettebb elem. Így a *consensus egyetertekenkent, az inherent elidegenıthetetlenkent* jelenik meg a magyar változatban, noha a latin alapú *konszenzus* és *inherens* szintén elterjedt bizonyos nyelvretegekben. A *neutral* melléknévvel szintén *semleges*ként találkoznak a magyar változatban, hasonlóképpen a *promotional work reklám-munkaként* jelenik meg a magyar szövegben. Az *“A broadcaster should be a professional sceptic”* mondat a filozófiai fogalom elhagyásával bukkan fel a magyar szövegben, noha a szkeptikus jelző gyakran előforduló műszava a magyar filozo-

fiai és újságírói regiszternek. A magyar változat viszont „a riporternek hivatalból kell kétkednie” kevésbé absztrakt és bonyolult gondolatokat társít, mint a szakmai hozzáállás lényeges elemeként emlegetett szkepszis az angol változatban.

3.3. Az előbbivel ellentétes tendenciát figyelhetünk meg a médiára vonatkozó terminusok esetében. Azok tudniillik szinte kivétel nélkül angolul, azaz idegen szóval kerültek át a magyar szövegbe. A *moderator* és *public relation works* *moderátor* és *PR. munka* formájában található meg a magyar változatban, példázva azt, hogy a médiaipar globalizációja miatt a médianyelv a legnyitottabb az idegen, főleg angol elemek iránt.

3.4. A következő szövegrészletben az angol *spectrum of debate* birtokos jelzős szókapcsolat *téma* főnévként való átváltása a magyar variánsban szemantikai különbséget éreztet. Íme a tágabb szövegkörnyezet:

Angol szöveg: The BBC guidelines suggest “a programme may choose to explore any subject, at any point on the *spectrum of debate*, as long as there are good editorial reasons for doing so” (13).

Magyar szöveg: A BBC Irányelvei szerint „a műsor a vita bármely nézőpontjából bármilyen *témát* kiválaszthat, amennyiben az szerkesztői szempontból kellőképp indokolt” (13).

A magyar *téma* lexéma jelentése sokkal semlegesebb és homogénebb, mint a *spectrum of debate* (vitaspektrum? témaspektrum), amely egy sok nézőpontot és megközelítési lehetőséget tartalmazó, bonyolult témakört feltételez, amely alkalmas a nézőpontok ütköztetésére, azaz a vitára, ami a demokráciák elemi tevékenységi formája.

3.5. Az angol többes számú *media laws* következetesen egyes számban jelenik meg a magyar változatban, valószínűleg annak analógiájára, hogy a magyar nyelv a többes számú főnév után is egyes számú igét használ, jóllehet a médiatörvény minden bizonnyal több törvényt tartalmazó törvénygyűjteményt jelent. Valószínű, hogy a *médiatörvény* már a jogi nyelvben és köztudatban is rögzült fogalom.

3.6. Az angol *code of practice* (13) jelzős szerkezet *szerkesztői irányelvekként* (editorial guidelines) jelent meg a magyar szövegvariánsban, holott a szerkesztői irányelvek összetételben az *elvek* alaptag legalább olyan erővel utal az elméleti hozzáállásra, mint az angol *practice* a gyakorlatra, s így az angol és a magyar megfelelők egymással ellentétes magatartást sugallanak. Talán a *gyakorlati útmutató szerkesztők számára* körülírás pontosabb lett volna, mint a szerkesztői irányelv.

A dokumentum 6. fejezete, mely az *Adatvédelem és a magánélet sérthetelensége* (*Data Protection and Privacy*) címet viseli, ékesen bizonyítja, hogy a fogalmi bizonytalanság mindig összefügg a nyelvi bizonytalansággal is. Így annak, aki politikai, etikai-morális kérdésekről vitatkozik, tulajdonképpen nyelvi kérdésekben is állást kell foglalnia. A vitát az angol *privacy* magyar átválthatósága okozta. A negyedik kérdésről, vagyis arról, hogy van-e különbség közérdek és közügy között, a BBC-nek az az álláspontja, hogy lehet különbség: „az a pusztán tény, hogy a közfigyelem ráirányult valaki magánéletére (pl. egy másik sajtó-

orgánum beszámolt róla), önmagában még nem indokolja, hogy a BBC is foglalkozzon vele”. Hankiss Elemér úgy reagált erre, hogy „a magyar nyelvben nincs is megfelelő kifejezés a ‘privacy’-ra. A magánélet szentségéről, vagy sértettségéről beszélünk. A magánélet, az emberi élet szentsége... abszolút érték. Így hát nagyon kevés esetben lehet ezt felülbírálni!” (Hankiss in Fletcher és Pallai 2000: 33).

3.7. A *public service broadcasting* és a *public service television* magyar megnevezésére *közszolgálati műsorszolgáltatás* vagy *közszolgálati televízió*, illetve e két szó rövidítésével létrejött *köztelevízió* szolgál.

Az angol és magyar szövegeket összevetve számos esetben találkozunk olyan példákkal, amikor egy-egy angol szókapcsolat következetesen ugyanannak a szókapcsolatnak a megfelelőjeként fordul elő a magyar szövegben is. Ezek a jelenségek a rögzült nyelvi norma kialakulásának folyamatát tükrözik e szöveg-típusban is. Ilyen példák a következők:

conflict of interest	összeférhetetlenség
balance of views	nézetek egyensúlya
balanced reporting	kiegyensúlyozott hírközlés
all pertinent opinions	összes álláspont bemutatása
mandate for reporting	tájékoztatási kötelezettség
inaccurate reporting	pontatlan híradás
public issue	közügy
financial post	gazdasági megbízatás
a culture of lack	a politikai be nem avatkozás
of political interference	kultúrája

3.8. A dokumentum 7. fejezetének angol változatában, amely az *Etnikai és más kisebbségek a médiában (Ethnic and other Minorities in the Media)* alcímet viseli, az angol megfogalmazásokat sokkal kategorikusabbnak érezzük, mint a magyart. A stílusbeli különbözőség a témához való másfajta viszonyulást tükröz. Íme a két szövegrész:

Angol szöveg: The group decided that one of the best ways of eradicating prejudice against ethnic minorities was to broadcast information about them, *but also to ensure* that there are on-screen presenters from ethnic minorities... (36)

Magyar szöveg: A csoport álláspontja szerint, etnikai kisebbségekkel szembeni előítéletek ellen a róluk szóló információk közlésével lehet küzdeni, de biztosítani kell, hogy tagjaik műsorvezetőkként is megjelenhessenek a képernyőn... (36)

Megfigyelhető, hogy a magyar változat a *küzdeni* infinitívuszt használja ott, ahol az angol az *eradicate* igét (felszámol), noha mindkét szónak számos szinonimája lenne az angolban is. Az átültetés során bekövetkezett jelentésárnyalat különbözősége arra utal, hogy a magyarok valószínűleg kevésbé optimisták a kisebbségi ügyek kezelésének hatékony módját illetően, mint az angolok.

Hasonló attitűdbéli különbséget tükröz egy további mondatban a határozott *the group decided* (a csoport eldöntötte) és a kevésbé kategorikus *a csoport álláspontja szerint* megfogalmazás is. Hasonlóképpen kevésbé éles a magyar *meg próbál hatni* kifejezés a *curb the trend* (megfékezni a tendenciát) helyett.

3.9. Néhány esetben, különösképpen a média és a politika fogalomkörében megfigyelhető, hogy a magyar gyakran él körülírással, vagy használ azonos fogalomkörbe tartozó, de az angol szót mégsem elég pontosan visszaadó szerkezeteket. Olyan összetételek magyarításában, mint amilyenek például a *graphic-shot, on-screen presenter, affirmative action, overuse of weapons*, szükséges lenne a fordítók, nyelv művelők nyelvi leleménye. Az *on-screen presentert* *műsorvezetőként* vagy *akik megjelennek a képernyőn* körülírással adja vissza a magyar változat. Hasonlóképpen nincs magyar megfelelője az *affirmative action* jelzős szerkezetnek, amely helyett *pozitív diszkriminációt* találunk a magyarban. Az angol szövegrészből azonban világosan kitűnik, hogy a pozitív diszkrimináció (*positive discrimination*) nem teljesen fedi az *affirmative action* szintagmát. Íme az angol szövegrész:

Angol szöveg: In the United States, the group was told, the law demands “affirmative action” or positive discrimination, but the practice in Hungary is much more arbitrary.

Magyar szöveg: Felhívták a munkacsoport figyelmét, hogy az Egyesült Államokban a törvény megköveteli a pozitív diszkriminációt, de a magyar gyakorlat jóval önkényesebb.

Valószínűsíthető, hogy a nemzetköziesedő angol hatására a magyar nyelv is előbb-utóbb plasztikus kifejezéseket és szóösszetételeket fog létrehozni a szó-készletgazdagítás valamely eszközével. A vizsgált szövegben megtalálható *média gettó, műsor gettó* esetében a *media ghetto, journalistic ghetto* tükröfordításának alkalmazásáról van szó, amely azért is kézenfekvő, mert az összetétel mindkét tagja gyakran használatos neologizmus a magyarban is. Angol ösztönzésre történt magyarításra számos jó példát találunk a magyarban, gondoljunk csak a *felhasználóbarát, honlap, holdkomp* szavainkra.

4. Következtetések. A *Visegrádi jegyzőkönyv* angol és magyar változatát elemezve kiderült, hogy a két szöveg alkalmankénti jelentésárnyalatbéli különbségei vagy abból adódnak, hogy a magyar nyelvben nincs meg az a lexikai egység vagy összetétel, amely a másik nyelvben pontosabban lefedi a valóságtartalmat, vagy pedig abból, hogy az eltérő jelentésárnyalatok másfajta valóság szemléletet tükröznek. Valószínűsíthető, hogy a szemléletek közeledése (szemléletharmonizáció?) árnyaltabb jelentések kifejezésére alkalmas, új nyelvi elemeket és szóösszetételeket fog létrehozni vagy neologizmusokat bevezetni a magyar nyelvbe a nyelvi kompatibilitás igényeit kielégítve.

A nyelvi gazdagodás folyamán két elv érvényesül. Egyrészt közelednünk kell az euroangol (eurobürokrata) nyelv szókészletéhez, másrészt azonban törekednünk kell a megfelelő és egységes magyar terminológia kialakítására. Ezt az igényt Dróth Júlia (2000) tanulmányának címe imperatívusként fogalmazza meg: *Legyen egységes az Európai Unió magyar nyelvű terminológiája!* A magyar

nyelv frissítésének lehetőségei határtalanok, s korunkban a szókészlet és frazeológia gazdagításának legtermékenyebb forrásai a társadalmi nyelvváltozatok, így tehát az eurobürokrata nyelvezet fejlődésének is a magyar nyelv gazdagításának irányába kell hatnia, a magyar nyelvi rendszerbe jól beilleszthető, időtálló új szavak, szóösszetételek és neologizmusok megjelenésével. Erre minden reményünk meglehet, ha figyelembe vesszük azt a nyelvtörténeti tény, hogy az idegen szavak átvétele és a magyar nyelvhez való idomítása mindig békés együttélés esetén következett be, s soha nem politikai erőszak nyomására. Ilyen értelemben releváns tény, hogy 1945 és 1989 között nyelvünk például egyetlen orosz szót sem fogadott be (Szathmári 2000: 145).

Végezetül megállapítható, hogy a magyar nyelv vonatkozásában az euroangol a magyar nyelv gazdagításának erőteljes ösztönzője, az angol vonatkozásában pedig számolni kell azzal, hogy az euro-adminisztrációs angol (euroangol) függetlenedik az angolszász kultúrától, s egy nemzetközi elit nyelvváltozataként él és fejlődik tovább.

Irodalom

- Dróth Júlia 2000. Legyen egységes az Európai Unió magyar nyelvű terminológiája! *Magyar Nyelvőr*.3.szám. 287–297.
- Graddol, David 2001. The Future of English as a European Language. *The European Messenger*. 2. szám.
- House, J. 2000. A “stateless” language that Europe should embrace. *Guardian Weekly*. April 2001. Learning English Supplement. 1–3.
- Kiefer Ferenc 2001. *Európai Unió és a magyar nyelv*. Plenáris előadás A Magyar Tudomány Napján Nyiregyházán.
- Klaudy Kinga 1994. Fordítás és nyelvi norma. In: Kemény Gábor és Kardos Tamás (szerk.) *A magyar nyelvi norma érvényesülése napjaink nyelvhasználatában*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete 57–63.
- Klaudy Kinga 2001. Mit tehet a fordítástudomány a magyar nyelv „korszerűsítéséért”? *Magyar Nyelvőr*. 125 évf. 2. szám. 145–152.
- Phillipson, R. 2001. Global English and local language policies: what Denmark needs. *Language Problems and Language Planning* 25. 1–24
- Robertson, D. 1988. *The Penguin Dictionary of Politics*. London: Penguin
- Schaffner, Christina 1997. Strategies in Translating Political Texts. In: Trosborg, Anna (ed.) *Text Typology and Translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 119–143.
- Seidlhofer, B. 2001a Brave New English. *The European Messenger*. 1. szám, 42–48.
- Seidlhofer, B. 2001b Towards making “Euro-English” a linguistic reality. *English Today*. 4. szám. 14–16.
- Szathmári István 2000. Államiságunk, kultúránk, nyelvünk ezer éve. *Magyar Nyelvőr*. 2. szám. 141–145.

-
- Trosborg, Anna 1997. Translating Hybrid Political Texts. In: Trosborg, Anna (ed.) *Text Typology and Translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 145–157.
- Wolf, Dieter 1998. *Megjegyzések az európai többnyelvűséggel és nyelvi uniformizálódással kapcsolatban*. A VIII. Országos Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia plenáris ülésének előadása.

Forrás

- Fletcher, C., Pallai, P. (szerk.) 2000. *Visegrádi jegyzőkönyv. A magyar rádiós és televíziós újságírók önként vállalható etikai kódexe*. Budapest: Brit Nagykövetség.